

HOE LEES IK DIT ?

- 1) BRON: DE NBB EN HET MONETAIRE GEBEUREN TUSSEN DE TWEE WERELDOORLOGEN (VAN DER WEE & TAVERNIER)
- PUNT 4: DE NBB MOEST HAAR GOUDVOORRAAD HERWAARDEREN, EN DE MEERWAARDE (BIJ WET) ONDER DE VORM VAN GOUD AAN DE STAAT OVERDRAGEN (WAARDOOR DEZE EEN EIGEN VOORRAAD IN EIGENDOM HEEFT);
- PUNT 6: DE TITEL VAN DE TABEL SPREEKT VOOR ZICH
- 2) BRON: OORLOG EN MONETAIRE POLITIEK, DE NBB ... (VAN DER WEE – VERBREYT)
- OOK UIT PUNTEN 3) EN 5) BLIJKT DAT HET ONDERSCHIED IN VERMOGEN VAN GOUDVOORRADEN CONSEQUENT EN TRANSPARANT WERD WEERGEGEVEN

WAT DENK IK DAN ?

- OP DE MOMENTEN DAT DE BELGISCHE STAAT WEL OVER EEN EIGEN GOUDVOORRAAD BESCHIKTE, AANGEHOUDEN EN/OF BEHEERD DOOR DE NBB VOOR REKENING VAN DE STAAT, WERD DIT BOEKHOUDKUNDIG OP TRANSPARANTE WIJZE IN DE BOEKHOUDING AANGEGEVEN (NET ZOALS VOOR HET GOUD VOOR “ANDERE DERDEN” IN BEWARING GENOMEN);
- MOCHT DE HUIDIGE GOUDVOORRAAD VAN DE NBB DE STAAT TOEBEHOREN: VANWAAR HET EERDER GEMAAKTE ONDERSCHIED TUSSEN DE VERSCHILLENDE GOUDVOORRADEN? VANWAAR “VAN DE STAAT”, ALS ALLE GOUD DE BELGISCHE STAAT TOEBEHOORDE?

EN WAT DENKT U ?

H. VAN DER WEE & K. TAVERNIER

Professoren aan de Katholieke Universiteit Leuven

DE NATIONALE BANK
VAN BELGIË
EN
HET MONETAIRE GEBEUREN
TUSSEN
DE TWEE WERELDOORLOGEN

Uitgegeven ter gelegenheid
van het honderdvijfentwintigjarig bestaan
van de Nationale Bank van België

1975

④ → goudvoorraad van de Bank daalde niet evenredig. De Staat financierde immers zijn uitgaven ten dele met nieuwe buitenlandse leningen, ten dele met eigen goudbezit, dat haar was toegefallen bij de herschatting van de dekkingsreserve van de Bank op het ogenblik van de devaluatie. De eerste formule betekende goudinvoer, de tweede formule kwam neer op een verkoop van goud door de Staat aan de Bank. Samen maakten beide formules het goudverlies goed, dat de Bank leed bij de vereffening van buitenlandse betalingen voor rekening van de Staat.² Als gevolg hiervan verminderde de officiële goudvoorraad van de Bank in de loop van 1937 slechts met circa fr. 1 miljard, de verborgen goudvoorraad met fr. 0,7 miljard. Op 25 december 1937 bedroeg de gezamenlijke goudvoorraad nog fr. 22,4 miljard, de gouddekking 88 pct.

⑤ Het verloop van de goudvoorraad van de Bank bepaalde de beweging van de zichtverplichtingen, in hun geheel genomen. De afzonderlijke beweging van de circulerende bankbiljetten en van de rekeningen-courant verliep evenwel niet parallel. De kapitaalimport kwam in ruime mate terecht op de rekeningen-courant van de Nationale Bank, die tussen 28 maart en 25 juni 1935 met fr. 6 miljard stegen: vermoedelijk verkozen de privé-banken, uit overwegingen van voorzichtigheid, deze speculatief aangevoerde kapitalen onbelegd te laten; de hoeveelheid was trouwens zo aanzienlijk dat beleggingsmogelijkheden eenvoudig ontbraken. Een ander gedeelte van de kapitaalimport werd opgepot in de vorm van bankbiljetten; dit verklaart de stijging van de uitgifte op een ogenblik dat een daling kon worden verwacht als gevolg van een teruglopende oppotting in het binnenland en het herstel van de deposito's bij het privé-bankwezen vanaf april 1935. De omloop van biljetten van fr. 10.000 vertoonde precies tijdens de jaren 1935 en 1936 een veel sterkere uitbreiding dan die van de biljetten van fr. 1.000, 500 en 100.

De toename van de bankbiljettenomloop werd vanzelfsprekend ook beïnvloed door de snel stijgende uitgaven van de overheid. Het Regularisatiefonds van de Staatsfondsenmarkt gebruikte in de loop van 1935 en 1936 volledig haar dotatie van fr. 1 miljard. Voorts nam de regering ter financiering van het conjunctuurbeleid

kopen tijdens de jaren 1938-1939. De interventies van het Regularisatiefonds van de Staatsfondsenmarkt speelden tussen 1935 en begin 1938 in dit verband een belangrijke rol.¹⁹

Wanneer men het geheel overschouwt, blijkt dat de bewegingen van de eigen goudvoorraad van de Staat, behalve tijdens

Tabel XV

**BEWEGINGEN VAN DE GOUDVOORRAAD
VAN DE OVERHEID**
(in miljoenen franken)

Eerste semester 1935	— 2.237
Tweede semester 1935	— 10
Eerste semester 1936	+ 661
Tweede semester 1936	+ 141
Eerste semester 1937	+ 602
Tweede semester 1937	— 1.854
Eerste semester 1938	— 392
Tweede semester 1938	— 318
Eerste semester 1939	— 780
Tweede semester 1939	0

Bron : NATIONALE BANK VAN BELGIË. *Belgische economische statistieken*, 1929-1940, blz. 54-55.

het eerste semester 1935, een nivellerende invloed uitoefenden op het verloop van de dekkingsreserve van de Bank en van de monetaire basis. De afstand van fr. 2.237 miljoen goud door de Staat aan de Bank tijdens het eerste semester 1935 verruimde onmiddellijk de geldbasis en droeg aldus in niet geringe mate bij tot de monetaire ontspanning. De massale goudverkoop van de Staat aan de Bank tijdens de onrustige periode van midden 1937 tot midden 1938 betekende ongetwijfeld een welkome compensatie voor de reusachtige kapitaalvlucht van het ogenblik. Zeer zeker betrof het hier niet zozeer een beredeneerde monetaire politiek van de overheid en waren de liquiditeitsbehoeften van de Schatkist telkens de aanleiding tot handelen, maar het monetaire neven-effect was er niet minder reëel om.

De Nationale Bank van België
1939-1971

Boekdeel 1
Oorlog en monetaire politiek :
de Nationale Bank van België,
de Emissiebank te Brussel en
de Belgische regering, 1939-1945

Herman Van der Wee Monique Verbreyt

Nationale Bank van België

voorstel van een verdeling in drie gelijke delen goed te keuren¹²⁴. In aansluiting hierop liet de Bank een hoeveelheid goud, die in Londen met sterling was aangekocht voor een waarde van 2.200 miljoen Belgische frank, vanuit Engeland naar New York verscheppen¹²⁵. Om veiligheidsredenen werd de lading over niet minder dan twaalf verschillende scheepszendingen gespreid. De operatie, gestart op 1 juli 1939, werd nog voor het einde van de maand afgerond¹²⁶. Nu bevond zich bijna één derde van de goudvoorraad van de Bank in de Verenigde Staten¹²⁷.

De internationale toestand werd er niet beter op. België voelde zich meer en meer bedreigd, vooral wanneer begin november 1939 signalen vanuit Berlijn wezen in de richting van een nakende inval¹²⁸. Minister van Financiën Gutt nam op 8 november contact op met gouverneur Janssen om aanvullende voorzorgsmaatregelen te nemen voor de nog in de Bank resterende goudvoorraad, maar ook voor wat door derden aan de Bank was toevertrouwd, vooral het goud van de Banque du Congo Belge, van de Schatkist en van de Caisse d'Epargne du Grand-Duché de Luxembourg. Op 9 november werd overeengekomen om goud voor een waarde van circa 4.000 miljoen Belgische frank in bewaring toe te vertrouwen aan de Banque de France. De staven zouden per spoor onder goede bewaking vanuit Oostende naar Bordeaux en Libourne in Zuidwest-Frankrijk worden verzonden. Dit was een zuiver regeringsinitiatief en dus vielen de transport- en verzekeringskosten voor rekening van de overheid¹²⁹. Twee dagen later, op 11 november, vroeg de minister aan de Bank om nog voor een waarde van 2.000 miljoen Belgische frank goud naar Zuidwest-Frankrijk te evacueren¹³⁰. Gouverneur Janssen kon negen dagen later aan de minister mededelen dat er voor een waarde van 5.938 miljoen Belgische frank goudstukken en goudstaven, verpakt in 4.449 kisten, in de kluizen van de Banque de France in Bordeaux en Libourne waren ondergebracht¹³¹.

Gouverneur Fournier van de Banque de France had het depot geaccepteerd maar niet tegen Janssens voorwaarden. Janssen had een bewaarneming van *earmarked* goud gevraagd, zoals dit bij transacties tussen centrale banken de usantie was¹³². De gouverneur van de Banque de France kon deze formule echter niet aanvaarden, omdat er wegens de urgentie geen gedetailleerde en tegensprekelijke controle mogelijk was geweest inzake de inhoud van de verzegelde kisten. De Banque de France wilde slechts het 'aantal' afgeleverde kisten en de ongeschonden toestand van de zegels officieel erkennen, en voorts de verklaring van de deposant betreffende de inhoud en waarde van de kisten accepteren. De Franse wetgeving zorgde nog voor een bijkomend probleem: bij het importeren van niet-*earmarked* goud, waren invoerrechten verschuldigd. Om die heffing te vermijden stelde gouverneur Fournier aan de Bank voor om het goud niet in 'depot' maar in 'entrepot' af te leveren. Indien het goud in die omstandigheden het Franse grondgebied binnen vijf jaar zou verlaten, waren er geen invoerrechten te betalen. Janssen ging noodgedwongen akkoord met de formule. Ook Gutt aanvaardde ze en nam in naam van de regering de dekking van het risico op zich. Door al deze

Tabel 6.2: Geografische spreiding van de goudreserve van de Bank en van het door de Bank in bewaring genomen goud van derden (toestand op 1 augustus 1940)
(in Belgische frank)

5

1) Eigen goudreserve (approximatieve schatting):	
Goudreserve te Brussel	8 miljoen Bef
Goudreserve in depot bij de Federal Reserve Bank (New York)	4.929 miljoen Bef
Goudreserve in depot bij South African Reserve Bank (Pretoria)	334 miljoen Bef
Goudreserve in depot bij de Bank of England (Londen)	10.504 miljoen Bef
Goudreserve in depot bij de Banque de France (West-Afrika)	5.313 miljoen Bef
Totaal:	21.088 miljoen Bef
2) Goud door de Bank in bewaring genomen, toebehorend aan derden (approximatieve schatting):	
Goud van derden bij de Banque de France:	
- toebehorend aan de Banque du Congo Belge	0,8 miljoen Bef
- toebehorend aan de Caisse d'Epargne du Luxembourg	143 miljoen Bef
- toebehorend aan de Postchequedienst	506 miljoen Bef
Goud van derden bij de Bank of England:	
- toebehorend aan de Banque du Congo Belge	176 miljoen Bef
Totaal:	826 miljoen Bef
Totaal van goud van de Bank en van derden, door de Bank in bewaring gegeven aan buitenlandse centrale banken (min reserve te Brussel) (toestand 1 augustus 1940): circa 21.906 miljoen Belgische frank	

Bron: NBB, Archief, *Boekhouding*, dossier 88.02.02.00 (B 608/11 en 14, D 609/1); Freiburg im Breisgau, Militärarchiv, *Militärverwaltung*, dossier R.W. 36/277: Hofrichter, Abschlussbericht der Militärverwaltung in Belgien und Nord-Frankreich, deel 1, pp. 87-88.